

gázolárák okozta szállítási költségnövekedés, a kötelező bérkompenzáció az ágazat legális szereplői részére nem teszi lehetővé a többletterhek kigazdálkodását. Ha pedig valaki veszi a fáradságot és előveszi a már előző számban is említett Darányi Ignác-tervet, a Nemzeti Vidékstratégia (2012–2020) végrehajtásának keretprogramját, megnézi annak tartalomjegyzékét, döbbenetesen konstatálja, hogy az élelmiszeriparral, állattenyésztéssel kapcsolatosan szinte alig talál valamit, holott a fejlesztési lehetőségek és támogatások azonnali kiírására lenne szükség.

■ A 24. órában vagyunk

Most pedig itt vagyunk a jelenben, az utolsó pillanatban a föld moratórium feloldásának előestéjén. Olyan időket élünk, amikor a Tiszántúl kis- és törpebirtokosainak nagy hányada az ismétlődő belvízkárok és aszályok miatt alig jut jövedelemhez, gazdálkodásához a még hiányzó épületek, gépek, eszközök pótlására eleve képtelen. Emiatt igen sokan vannak, akik földjüktől is szívesen megszabadulnának. A Tiszántúlon, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs, Békés és Bihar gyengébb termőhelyi térségeiben a települések kertés házainak 30–50%-a eladó. Időszerű lenne, a falvak tengernyi gondját felmérve a Nemzeti Vidékstratégiát végre beindítani, és az itt egyre markánsabb jelentkező lumpenesedési folyamatokat addig megállítani, amíg nem késő, és amíg az éhséglázadásokhoz nem vezet.

■ Mi lehet a kiút?

Természetesen a szövetkezés, amely egyáltalán nem idegen a fejlett nyugati világban. Simon Sándor szerint: „A szövetkezeti eszme kifejlődését a kapitalizmus keletkezése váltotta ki – bár a történelem folyamán voltak különféle társulások korábban is –, ugyanis a kibontakozó egyoldalú tőkeközpontúság mellékhatásaira kínált alternatív megoldást.

A szövetkezeti mozgalom bölcsője Európa, de a világ csaknem minden részére eljutott. Megállapítható, hogy a mozgalom történelme során számos változata alakult ki. A közép- és kelet-európai országokban lezajlott szocialista politikai, gazdasági és társadalmi átalakulás kimunkálta a szövetkezetek egyik különleges formáját, a termelőszövetkezeteket. Mivel a szerveződés alulról építkezik, így a felmerülő igényekhez gyorsan és könnyen lehet kialakítani a megfelelő szervezetet és érdekeltségi rendszert. Ez egyben azt is jelenti, hogy sokféle struktúra alakult ki. A fejlett országokban a klasszikus szövetkezeti elvek mellett új, tőkeérdekeltségű elemek is beépültek a szövetkezetekbe.

A szövetkezeti mozgalom legfontosabb jellemzője, és ez adja különleges gazdasági és szociális lehetőségeit, hogy önszerveződésre és önérdelkeltségre épít, vagy ahogyan Ángyán József fogalmazott: az európai mezőgazdaság kis- és középes gazdaságok dominanciájára épül, megjegyezve persze azt, hogy ezekből a kis mozaikokból épülő gazdaságszerkezet csak akkor lehet versenyképes a piacon, ha ezek a kis mozaikok, egységek társulnak, és minden olyan esetben összefognak, amikor a piaccal kapcsolatba kerülnek. Ezért ösztönzi a beszerzésnél és az értékesítésnél is az európai közösség ezt a fajta összefogást. Ez a klasszikus szövetkezeti modell.”

■ Gazdálkodás helyett pénzszerzés a cél

A 90-es évek elején lezajlott rendszer-váltás több tekintetben nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Gazdasági szempontból nem alakult ki az önkéntes társulási forma, és komoly technológiai leépülés indult meg. A megszűnt szövetkezetek helyébe nem az óhajtott családi farmok léptek, hanem alkalmazottakkal dolgozó tőkés vállalkozók és „kistermelők” tömegei. A kiváláskor a legnagyobb gond az volt, hogy a nagyüzemi vagyontárgyak (állattenyésztő telepek, szárító-tárolók, gépműhelyek, infrastrukturális létesítmények, nagygépek) nem konvertálhatók kisvállalkozási eszközökké. Az egyéni kiválók célja legtöbbször nem az önálló gazdálkodás, hanem a kivitt vagyon mielőbbi pénzé tétele volt.

■ Alulról építkező kezdeményezések

Az elhúzódozó és az agráriumot teljesen átható válság ellenére elindultak olyan alulról építkező szerveződések, melyekről elmondható, hogy a klasszikus (mostanában új típusúnak nevezett) szövetkezeti elvek alapján működnek. Az egyik legtipikusabb példa ilyen szerveződésre a gépköri mozgalom. A beszerző és értékesítő funkciót az átalakult szövetkezetek általában ellátják, így e területeken nem jelentek meg olyan szembeötlően az alulról induló szerveződések, kezdeményezések.

A szövetkezeti mozgalom kiszélesedését ma még több tényező gátolja. Ezek közül az egyik a gazdálkodók legtöbbször negatív szemlélete, ami azonban minden bizonnyal főként az információ, valamint az együttműködés előnyeire vonatkozó felismerés hiányának, és talán kisebb részben a bizalmatlanságnak tudható be. A mozgalom terjedésének további – egyben meghatározó – gátja az anyagi erőforrások hiánya. Már pedig szövetkezni kell(ene)!

■ Egymás mellett élés a gazdaságban

Ebben a 24. órában, a földmoratórium feloldása előestéjén végre nem a megosztás politikáját, hanem a „békés egymás mellett élést” kellene választani. De nem úgy, hogy a társas vállalkozásokat szembeállítjuk a családi gazdaságokkal, hanem a kis-, közepes és nagyobb gazdaságok együttélésén alapuló mezőgazdaság mellett, már csak azért is, mert az agrárium és a tőle nagyrészt elválaszthatatlan élelmiszeripar derékhadát döntően a kis- és közepes vállalkozások adják. Summa summarum: rendkívül sürgető feladat az értékesítő, beszerző és mg.-i termékfeldolgozó szövetkezeti mozgalom beindítása, építése és támogatása. A szövetkezeti rendszerben működő gazdálkodó szervezetek lényege, hogy a szövetkezet tagjai a tulajdonosok. A tagok a vállalkozás különböző érdekcsoportjaiból tevődnek össze: a fogyasztókból, termelőkből, illetve a dolgozókból, ez jelenti a legfőbb előnyt is a „hagyományos” vállalkozói formákkal szemben. Hiszen nem egy viszonylag szűk tulajdonosi csoport élvezi elsősorban a megtermelt profitot, hanem minden érdekcsoport, akik természetesen ezáltal sokkal inkább érdekeltek a sikeres működésben.

■ Jó szövetkezeti törvényre van szükség

Szövetkezetet viszonylag egyszerűen lehet alapítani, mindössze 7–10 fő társulása szükséges hozzá, nincs szükség több százézes törzstőkére, a tagok az alapszabályban meghatározott összegű részjeggyel tudnak hozzájárulni az induláshoz. Országos értékesítő és beszerző szövetkezeti mozgalom hiányában a kis, közepes és nagyobb gazdaság egyaránt a mg.-i termékvásárló kereskedelem és ipar védelem nélküli kiszolgáltatottsága (kizsákmányoltsága) lesz. Olyan új szövetkezeti törvényre van szükség, mely elősegíti a már meglévő és az újonnan létrejövő szövetkezetek beilleszkedését a jelenlegi polgári jogrendbe, és figyelembe veszi az EU működési mechanizmusát. Ehhez viszont egy magát demokratikusnak valló tárca vezetésétől joggal várható el, hogy az agráriumra vonatkozó törvények, rendeletek, támogatási javaslatok előkészítésébe bevonja annak szereplőit, irányítóit, akik érdemi vita és véleményezés után a parlamenti bizottságok segítségével a parlament elé terjesztik azt. Igen sürgős tehát az összefogás, a szövetkezés elősegítése érdekében.

■ Szakembereket az irányításba!

A jelenlegi állapotokat tekintve sem a II. világháború végén, sem az 50-es évek